

VÁRONG

(1988. november 8-10.)

(TÉRKÉP)

Októberben két pedagógus hallgató előadást tartott Baranya megyéről. Érdekes volt, nagyon megragadta a fantáziánkat.

Gondoltuk miért ne mehetnénk mi is falukutató túrára Dél-Magyarországra? Hiszen mindenkit érdekelt az egyke probléma, mely ennek a vidéknek különösen sajátja. Szállást csak Dombóváron kaptunk, így kerültünk Tolna megyébe. Először hivatalos helyen tudakozódtunk, merre is induljunk el. A tanácsházán kaptuk az ötletet: van egy aprófalú, Várong, 25 km-re a várostól. Bizonyára érdekes lesz a mi szempontunkból, ugyanis a falu Tsz-elnöke 1977-ben hirdetést adott föl a falu kipusztulásának megakadályozására. Munkaerőt keresett a Tsz-nek, cserébe olcsó házat, telket kínált.

A falut már Ferge Zsuzsa szociológus is felkereste csoportjával, így nem mi voltunk az elsők, akik itt kutatásokat végeztek.

Várong 360 lakosú kisközség, mely közigazgatásilag Szakcshez tartozik. 1963-ban nagyfokú városba áramlás kezdődött meg, melynek hatására összevonták a kisebb falvakat, így például Várongot, Szakcsot és Lápafőt. A falu zsákutca, nem vezet át rajta út. Három utcája van. A falut egyik oldalról szántó, a másiktól Lápafő határolja.

Készítettünk egy statisztikát, sajnos a teljesség igénye nélkül:

1./Jártunk 17 családnál (57 fő). Ebből: 28 felnőtt, 29 gyerek (Átlagosan 1,6 gyermek/család).

2./Itt született vagy betelepült?

Itt született: 57,14 %

Betelepült: 42,86 % (Szatmár, Somogy, Zala megyékből, Alföldről)

1977-ben Tanácsik, az akkori Tsz-elnök, hogy megmentse a falut Gúrúfi példájától, hirdetést adott fel. Munkalehetőséget, olcsó házat és telket kínált az ország minden tájáról ide települőeknek. (A Tsz-nek szüksége volt munkásokra; a házakat 40-60.000 Ft-os áron adták). Főleg az Alföldről, Szabolcsból érkeztek telepések. Sok volt köztük a cigány és a kalandor, akik azt gondolták, itt majd nem kell dolgozni. Voltak olyanok is, aki meggondolatlanul jöttek ide, felégetve maguk mögött minden hidat. Becslések szerint a falu fele kicserélődött. A tanácselnök szerint a betelepültek jól asszimilálódtak, a helybeliek viszont más véleményen vannak. Azt mondják, nem szeretik a telepéseket, mert nem dolgoznak és sok közöttük a cigány. (A faluban 10-12 cigánycsalád él, jórészt egy tömbben, a volt cselédsoron.)

3./Kor:

A megkérdezettek 25%-a idős, egyedülálló asszony

71%-a házaspár (középkorú vagy idősebb)

4./Hány gyermekük van? Milyen idősök? Itt élnek-e még a faluban?

nincs gyerek 17,6%-nál

- 1 gyerek 23,5%-nál
- 2 gyerek 52,5%-nál
- 6 gyerek 5,8%-nál

A felnőtt korú gyerekek 93%-a elhagyta a falut, kisgyermek 17,8%.

Az ötvenes évek megfeszített urbanizálási politikájának eredményeképpen egyre inkább kipusztulóban vannak a kis falvak. Ez ebből a hiányos statisztikából is világosan látható. A falu lakosságának jó része középkorú vagy annál idősebb, mert a fiatalok szinte kivétel nélkül elhagyják a falut. Az infrastruktúra fejletlensége, sőt tudatos visszafejlesztése, valamint a kilátástalanság hamar a városba űzi az embereket. A legtöbb házban nincs bevezetve a víz, nem megoldott a szennyvíz elvezetése. (Magyarországon ez jellemző!) Az orvos hetente kétszer jön ki Szakcsról, az állatorvos egyszer (a Tsz-nek van saját állatorvosa), gyógyszerár legközelebb Dombóváron van. A falut a várossal és a környező falvakkal rendszeres (napi 5-6) buszjárat köti össze.

Az általános iskola alsó tagozata Lápafőn, a felső Szakcson van. Van egy vegyeskereskedés, meghatározott napokon pár óráig van nyitva.

5./Hol dolgoznak?

	Férfiak:	Nők:
Tsz-ben:	50%	11,7%
Háztájiban:	25%	82,3%
Ipar és infrastruktúra:	16,6%	5,8%

A fiatalok 93%-a elhagyja a falut, mert az egyetlen munkavállalási lehetőség a Tsz (legfeljebb a háztáji, de a megkérdezettek közül csak egy család él háztájiból). Lehetett volna melléküzemágakat telepíteni. Ez valószínűleg több embert itt tartott volna, de még 1977-ben is megjelent olyan tanácsi rendelet, amely megtiltotta a melléküzemágak létesítését a kis falvakban.

6./Mivel töltik szabadidejüket?

- rendszeresen (hétvégeken) mozi, disco 17,6%
- templom 64,7%

A falu rendelkezik saját művelődési házzal (Parasztok Háza). Hetente egyszer filmet vetítenek; péntek, szombat a disco napja, de a falu lakosságának rendelkezésére áll a könyvtár is, amit egy-két, többé-kevésbé rendszeres olvasó kivételével kevesen látogatnak, ellenben a szintén itt üzemelő kocsmával. A község katolikus vallású (van kisszámú református és adventista is), de a falu romos temploma már régóta plébános nélkül áll. Szakcsról jár be pap 3 hetenként.

Dietz Andrea, Frank-Kiss Ágnes, Kertész Nóra IV.b.

(Tiszta szívvel III.szám, 1989 tavasza)

A boldogtalanság fekete madara

A domboldalban kicsi barokk templom. Falairól mintha lehámlott volna a sárga vakolat. A székeken most mi ülünk, tizenegynéhányan, akiket leginkább érdekel a falu. A szószék előtt Tera néni, a harangozó üldögél, előtte a magnó; énekel. Hangja öreges, remegős, de tiszta. Vegyesen énekel népdalt és templomit:

„Boldogasszony anyánk, régi nagy patrónánk
Nagy ínségben lévén, így szólít meg hazánk:
Magyarországról, édes hazánkról
Ne felejtkezzél el szegény magyarokról!”

Régit tessék! – kérjük – amit lakodalomban vagy bálban énekeltek!

Kezét szájához emelve gondolkodik (vajon mily régen sem szólaltak meg ezek a dalok? Tera néni 80 felett van, de ő takarítja a templomot, vannak kacsái, tyúkjai. Rozzant, alacsony parasztházban lakik. Gyerekei a városba mentek, egyedül van). Egy idő múlva eszébe jut egy-egy ének.

Az egyik így hangzik:

„Temető, temető nyitva az ajtaja,
Oda járnak a kis-várongi lányok,
Rólam szedik a virágot.”

(Miért, hogy pont a temetőről szól? – gondolkodom el). Délután ott voltunk. Menjenek csak el! Nézzék meg, találnak majd 18-20 éves korban elhalt asszonyokat. Ezen a vidéken a második gyerek már szegény volt, ezért többször elhajtották a magzatot. Volt, hogy az anya is belehalt.

Valóban, néhány megdőlt sírkövön, ahol a név is alig olvasható, ott áll: élt 18 évet, élt 21 évet.

„Nyitva az ajtaja, Odajárnak a kis-várongi lányok...”

Odajárnak, csak hogy azok a lányok már túl vannak a hetvenen. Szép a temető, gondozzák. Egy néni éppen egy sírt igazgat. A fia. Főorvos volt, a szíve vitte el. Hogy odaérünk, felegyenesedik. Kérdezgetjük, s erre elpityeredik. Megkérdezzük, szabad-e róla egy fényképet csinálnunk. Megengedi, kisimítja barna kabátját. (Mi is zavarban vagyunk, hiszen végtelen személyes pillanatot rögzítünk.)

Kezd hűvösödni a templomban, az ének is kifogyott, meg az állatok is várnak.

Még egy jó időbe telik, míg jön a busz. A megálló a főutcán van, a kocsmá előtt. Estére otthon leszünk.

Egészen ismerős és mégis idegen ez a vidéki Magyarország földszintes, omladozó hétköznapijaival. Mi, Pesten, egy kirakatban élünk... de milyen szánalmas az a kirakat, ahol üres a bolt. Üres, módszeresen kifosztották: gondoskodtak róla, hogy ne legyen érdemes megmaradni benne. A mezőgazdaságot nem segítik, ipart nem telepítenek, 40 éven át nem volt önrendelkezésünk. Csapdát állítottak, melybe a lakosok belenőnek, s csak úgy lehet belőle szabadulni, ha a gyökereket tépi el az ember: családot, földet, életformát. Mi ez, ha nem falurombolás? Ország rombolás? Ugyanolyan embertelen, mint az, amelyhez bulldózzert használnak!

Amit kerestünk, meg is találtuk, meg nem is. Nyomort és kirívó példát kerestünk. Testi-lelki nyomort láttunk, de semmi különlegességet. A házak ugyanúgy csatornázatlanok, mint Budapest külvárosában. A kocsmá éppúgy tele van, a könyvtár, a templom éppúgy üres, mint bárhol az országban. Házak dőlnek össze, nagy, volt gazdasági épületek, melyekből elfogyott a marha, eltűnt a gabona, hogy soha ne gyűljön föl újra.

Az adó itt is ugyanúgy sarcol, mint bárhol. A Tsz nem rosszabb az átlagnál, a családokban kb. annyi gyerek születik, mint az országban általában. Mindez itt is, a fővárosban is látható, benne élünk. Csak lassan belenyugszunk, hogy szánkat betömje a hamburger, fülünket megsüketítse a rágógumi zene, szemünkön a Váci utca rózsaszín hályogja üljön. S talán épp ez adta az utazás legnagyobb értékét: úgy jártunk, mint a mesében azok, akik útra keltek, hogy megelje a boldogság kék madarát, s mikor hazaértek vették észre, hogy ott van a kalitkában, csak eddig senki sem látta meg, hogy kék. Így kerestük mi a boldogtalanság fekete madarát, és pont így ismertük fel saját otthonunkban. Bizony, ennyire fekete. Mielőtt elindultunk, elolvastuk Fülep Lajos 1929-ben írt könyvét, melynek „A magyarság pusztulása” a címe. A zengővárkonyi református lelkész akkor még mint helyi sajátosságról ír az egykeről. Tudjuk, mára az egész ország „helyi sajátossága” ez. Az egyke kérdésből azonban nem is a $0,8 \times 0,8 = 0,64$ a fontos, annál sokkal tovább mutat: nem a népesség számának csökkenése veszélyes igazán, de erkölcsi állapotának romlása. Ahol Fülep fogalmaz: „Itt van a nagy kérdés, a nagy probléma, kimondhatatlanul nagyobb, mint az, hogy HÁNYAN vagyunk, hányan leszünk – az a kérdés, hogy milyenek vagyunk, milyenek leszünk.” Valóban, azért, hogy bezárják az iskolát, óvodát, orvosi rendelőt, gyógyszerterápiát, fodrászt, ezért a HATALOM a felelős, de azért, hogy én milyen vagyok, leszek, esetleg mindezek ellenére csak azért is hűséges, ezért, magamért, az első számú felelős én vagyok. Sőt felelős vagyok másokért is, hiszen példa lehetek, példának kellene lennem sokszor a körülmények ellenére is.

Milyenek vagyunk hát? Milyenek?...

Megjön a busz. Kis csapatunk majdnem megtölti.

Nagy Zsombor IV.b.

(Tiszta szívvel III.szám, 1989 tavasza)